

EXEMPLARS DE SERPHINAE (HYMENOPTERA: PROCTOTRYPINAE) TROBATS A LA COMARCA VALLESANA

C. Torras i Casals

ABSTRACT

Some exemplars of Serphinae (Hymenoptera: Proctotrupinae) from the Vallès area. Six Proctotrupini are reported about in this paper. Five of them are included in the genus Exalloxix and the other in the genus Proctotrupes.

They have been attracted by an incandescent electric lamp, hanging over a recipient containing clean water without any kind of disinfectant.

Proctotrupes gravidator (Linnaeus, 1758) was the only exception, as it was obtained with the help of a simple net in a field of *Agaricus (Psaliota) campestris* Linnaeus.

Key words: Hymenoptera Proctotrupinae, Vallès area.

Recepció: 31.05.2002; Acceptació: 10.07.2003; ISSN: 1134-7723

Camil Torras i Casals. C. Major, 14. 08140 Caldes de Montbui.

RESUM

En aquest treball hom dona referència de diferents troballes: una del gènere *Proctotrupes* i cinc del gènere *Exallonyx*, tots dos pertanyents a la tribu Proctotrupini.

El sistema de caça ha consistit en l'atracció mitjançant una làmpada elèctrica incandescent situada sobre un recipient amb aigua sense desinfectants. Cal exceptuar l'espècie *Proctotrupes gravidator* (Linnaeus, 1758) que fou captada amb mànega de xarxa corrent en un conreu d'*Agaricus (Psaliota) campestris* Linnaeus.

INTRODUCCIÓ

Continuant l'estudi dels himenòpters proctotrípids de la comarca del Vallès oriental, s'ha procurat observar l'existència d'unes poques espècies de la tribu Proctotrupinae

(= Serphinae), segons la classificació de Townes (1981). La dificultat més gran és la poca bibliografia de què hom disposa, la qual cosa fa que sigui poc coneguda aquesta tribu d'insectes parasitoides.

Els trets principals d'aquest grup d'himenòpters són: la petita cel·la formada pel marge de l'estigma i per la nerviació radial, que és molt pròxima a aquest estigma, així com pel pigostil de la femella, consistent en un acabament cònic format per processos setigers de l'últim segment abdominal que aguanten una capa dura quitinosa. Els insectes hostes són molt variats.

El lloc on s'ha portat a terme la recerca és un paratge amb vegetació relativament abundant, i s'ha evitat qualsevol tipus de pesticida. Les coordenades UTM són 31TDG305095, i la localitat és Caldes de Montbui, a 205 m d'altitud.

METODOLOGIA

El sistema de captació dels insectes consisteix en l'atracció mitjançant una làmpada elèctrica normal de 40 W situada damunt un recipient que conté una quantitat d'aigua destil·lada o de pluja. Tot és disposat des d'abans de començar el crepuscle fins a l'endemà després de sortir el sol. A poca distància hom disposa una làmpada de llum ultraviolada (UV) d'uns 360 nm sobre una safata amb aigua. En tots dos casos, l'aigua ha d'estar exempta de clor o altres desinfectants o substàncies que hi puguin interferir.

Després de passar la nit, cal posar l'aigua amb els insectes que hi han caigut en una càpsula de porcellana sota una bona lupa binocular i, mitjançant un pinzell fi, hom destria les espècies arrebegades i les posa en petits recipients amb un líquid conservador. Després confecciona preparacions microscòpiques mitjançant el mètode de Hoyer, convenientment modificat.

El dispositiu d'atracció hom l'instal·la cada deu dies (el 10, 20 i 31 ó 1 de cadascun dels mesos d'abril a novembre). L'espècie *Proctotrupes gravidator* (Linnaeus, 1758) fou capturada en una gruta de cultiu d'*Agaricus (Psaliota) campestris* (Linnaeus) amb passos d'una mànega entomològica corrent l'any 1974.

RESULTATS

En la present ocasió hom ha tingut l'oportunitat d'estudiar dos gèneres que pertanyen a la tribu Proctotrupini:

Gènere *Proctotrupes*, Latreille 1796

Proctotrupes gravidator, Latreille 1758 (= *Serphus gravidator* Linnaeus)

Atrapat al 17-V-74 en el lloc i condicions ja esmentats. Enemic de dípters paràsits de bolets com *Bolitophila fusca* Meigen, altres vegades s'ha obtingut de *Formica sanguinea* (Vallenhoven). Longitud del cos: 6 mm.

Gènere *Exallonyx*, Kieffer 1904

Exallonyx formicarius, Kieffer 1904

Aconseguit un exemplar el 10-VI-93; dos el 30-V-96, tots mascles. No figura en el catàleg de Ceballos. Observat a Alemanya. Longitud mitjana del cos: 2,416 mm

Exallonyx leviventris, Kieffer 1908

S'ha aconseguit un mascle i una femella el 12-VI-96. Conegut al Regne Unit i Àustria (Trieste). No nomenat per Ceballos. Longitud del mascle: 2,757 mm. Longitud de la femella: 1,737 mm.

Exallonyx ligatus coxalis, Kieffer 1908

Subespècie d'*Exallonyx ligatus* Nees 1834. Presenta caràcters particulars en el color de les extremitats i dels palps maxil·lars. *E. ligatus* és l'única espècie citada per Ceballos en el nostre país. S'han aconseguit quatre femelles el 10-VI-93; 12-VI-96; 20-V-97 i 10-X-97. Totes són *E. ligatus coxalis*. Longitud mitjana del cos: 2,053 mm.

Exallonyx microstylos, Kieffer 1808

Tan sols dues femelles foren aconseguides el 20-V-97 i el 20-VIII-97. Espècie trobada a Suïssa obtinguda de formigues *Myrmica laevinodes* Nylander. No figura en el catàleg de Ceballos (1956). Longitud mitjana del cos: 2,269 mm.

Exallonyx wasmanni socialis, Kieffer 1908

Es tracta d'una subespècie d'*E. wasmanni* Kieff. trobada a Anglaterra (Londres). Al Vallès foren capturats tres mascles, dos el 10-VI-93 i un el 24-V-96. Ataca el formicid *Lasius (Dendrolanius) fuliginosus* Latreille. Espècie no registrada per Ceballos (1956). Longitud mitjana del cos: 1,75 mm.

DISCUSSIÓ

En aquest treball hom presenta dos gèneres: el *Proctotrupes* Latreille (= *Serphus* Schrank 1780) i *Exallonyx* Kieffer (1904), que el representen cinc espècies, totes europees. Aquest gènere es distingeix per les dobles ungles del tars dels dos parells de potes del davant (el primer i el del mig).

En aquesta ocasió es presenten sis espècies de la tribu Proctotrupini, una del gènere *Proctotrupes*, relativament freqüent a les nostres contrades, i cinc del gènere *Exallonyx*, amb un total de setze individus, cap dels quals ha estat atret per la làmpada d'UV. Les sis espècies són de la regió neàrtica, segons la bibliografia que ha estat possible consultar.

Dels setze individus atrapats en total, nou són mascles i set són femelles. Els mascles tenen tendència a aparèixer entre el maig i el juny, mentre que les femelles tendeixen a presentar-se entre l'agost i l'octubre. És molt possible que, com la major part dels insectes parasitoides, presentin fenòmens de partenogènesi arrenotòtica. No obstant això d'*E. ligatus coxalis* Kieffer s'han captat tres femelles a la primavera i una a l'octubre.

REFERÈNCIES

- ALGARRA, A.; ROS, P.; SEGADE, C.; VENTURA, D. & PUJADE, P., 1997. Proctotrupidae de uñas simples capturados en Santa Coloma, Andorra (Hymenoptera Proctotrupidae). *Bol. Asoc. Esp. Ent.*, 21(3-4): 111.
- CEBALLOS, G., 1956. *Catálogo de los Himenópteros de España*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, CSIC. Madrid
- JOHNSON, N. F., 1992. Catalog of world Proctotrupidae excluding Platygasteridae. *Mem. Amer. Entomol. Inst.*, 51: 825.
- KIEFFER, J. J., 1911. *Species des Hymenoptères d'Europe et d'Algerie*. Ed. E. André, Librairie Scientifique, A. Hermann et Fils. París. 10, 269, 345 p.
- KIEFFER, J. J., 1914. *Das Tierreich*, 42: 254.
- NIXON, G. E. J., 1938. A preliminary revision of British Proctotrupine. *Trans. R. Ent. Soc.*, 87: 431-466.
- RICHARDS, O. W. & DAVIES, R. G., 1984. *Tratado de Entomología de Imms*. Omega. Barcelona.
- TOWNES, H., 1981. A revision of the Serphinae (Hym.). *Mem. Amer. Entomol. Inst.* 32: 541.